

Юлія Дідович, к.е.н., доцент,

<https://orcid.org/0000-0001-9962-8241>

Павло Тізеш, аспірант,

<https://orcid.org/0000-0002-5029-5949>

Ужгородський національний університет, м. Ужгород

ІННОВАЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ РОЗВИТКУ РЕГІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Анотація

Актуальність. Постановка проблеми. Посилення конкурентної боротьби викликає необхідність вивчення факторів та умов формування таких конкурентних переваг, які дають можливості стратегічного прориву в регіоні та формування системної конкурентоспроможності. Серед таких факторів ключові позиції займає інноваційна діяльність, яка значною мірою визначається інноваційним потенціалом регіону, його якістю та вмінням територіальної влади ефективно використовувати потенційні можливості, що обумовлює доцільність дослідження його сутності та складових елементів.

Метою дослідження є обґрунтування складових інноваційного потенціалу та їх взаємодії як умов випереджального розвитку економіки регіону. **Методологія.** У процесі дослідження використовувалися методи: монографічний, науковий абстрагування, узагальнення, причинно-наслідкова індукція тощо.

Результати. У статті наведено категорії інноваційного потенціалу в широкому та вузькому розумінні. Показано складові субпотенціалу інноваційного потенціалу в широкому розумінні, до яких належать науковий, підприємницький, інноваційний у вузькому розумінні, інтелектуальний, управлінський, маркетинговий. Кожний елемент інноваційного потенціалу виконує певні функції, сукупність яких забезпечує ефективну інноваційну діяльність в регіоні. Ці компоненти взаємодіють один з одним і ця взаємодія відбувається у вигляді «кола потенціалу». Освітній та науковий потенціали у взаємодії формують інтелектуальний. Лише за наявності інтелектуального потенціалу можна організувати інноваційне підприємництво в регіоні. Підприємницький потенціал, своєю чергою, забезпечує відповідну роботу інноваційного потенціалу, тобто розширення підприємств і організацій, які виробляють або мають намір випускати інноваційну продукцію. Інноваційний потенціал у вузькому сенсі – це норми, правила, устрій системи, які сприяють, надають можливості та ресурси економічній системі формувати нові ідеї та перетворювати їх в інновації. Інноваційний потенціал є передвісником маркетингового потенціалу. Завдання маркетингової складової інноваційного потенціалу в широкому сенсі полягає у створенні в регіоні чи країні попиту на новий продукт для споживачів, вироблений інноваційним бізнесом. Організаційно-управлінська складова формує систему підтримки інноваційного потенціалу, створює науково-інноваційні кластери тощо. Організаційно-управлінський потенціал зумовлює необхідність розвитку людського фактору, що в свою чергу викликає необхідність удосконалення системи освіти регіону.

Практичне значення. Знання складових потенціалу інноваційного розвитку, їх функціональності та системного взаємозв'язку дає змогу керівництву використовувати сучасні важелі зміцнення стратегічної позиції регіону та формування конкурентних переваг.

Ключові слова: розвиток, інноваційний потенціал, регіональна економіка, конкурентна перевага, система.

Кількість джерел: 11, *кількість рисунків:* 1.

Julia Didovych, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor

<https://orcid.org/0000-0001-9962-8241>

Pavlo Tizesh, PhD student,

<https://orcid.org/0000-0002-5029-5949>

Uzhhorod National University, Uzhhorod

INNOVATIVE POTENTIAL OF DEVELOPMENT OF THE REGIONAL ECONOMY

Summary

The purpose of the study is to substantiate the components of innovation potential and their interaction as a condition for advanced development of the regional economy. In the process of the research the following methods were used: monographic, scientific abstraction, generalization, causal induction, etc.

The article presents the categories of innovation potential in a broad and narrow sense. The components of the sub potentials of innovation potential in a broad sense are shown, which include scientific, educational, entrepreneurial, innovative in the narrow sense, intellectual, managerial, marketing. These components interact with each other and this interaction takes place in the form of a "circle of potential". Educational and scientific potential in interaction form intellectual. Only in the presence of intellectual potential it is possible to organize innovative entrepreneurship in the region. Entrepreneurial potential provides the appropriate work of innovation potential, ie the expansion of enterprises and organizations that produce or intend to produce innovative products. Innovative potential is a forerunner of marketing potential. The task of the marketing component of innovation potential in a broad sense is to create in the region or country of demand for a new product for consumers, produced by innovative businesses. Organizational and managerial component forms a system of support for innovation potential, creates research and innovation clusters, and so on. Organizational and managerial potential for continuous development necessitates the development of the human factor, which in turn necessitates the improvement of the education system in the region. Knowledge of the components of the potential of innovative development, their functionality and systemic relationship allows management to use modern levers to strengthen the strategic position of the region and the formation of competitive advantages.

Keywords: development, innovation potential, regional economy, competitive advantage, system.

Number of sources - 11, number of drawings - 1.

Постановка проблеми. Посилення конкурентної боротьби на всіх рівнях економічного життя викликає необхідність вивчення факторів та умов формування таких конкурентних переваг, які дають можливості стратегічного прориву в регіоні та формування системної конкурентоспроможності. Серед таких факторів ключові позиції займає інноваційна діяльність, яка значною мірою визначається інноваційним потенціалом регіону, його якістю та вмінням територіальної влади ефективно використовувати потенційні можливості. Розуміння сутності, механізмів формування та посилення інноваційного потенціалу регіону дозволяє на практиці використовувати сучасні інструменти управління, спрямовані на розвиток у регіонах науки, інноваційного підприємництва, залучення креативного та інтелектуального ресурсу. Все це визначає значущість питань наукового окреслення сутності та складових частин інноваційного потенціалу розвитку регіональної економіки.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблематика активізації інноваційної діяльності знаходиться в центрі уваги сучасних вітчизняних та закордонних науковців. Польські дослідники, застосовуючи факторний підхід, визначають 36 чинників інноваційного потенціалу «на польських підприємствах, які є ключовими з точки зору інноваційності підприємства (мікромасштаб) та їх впливу на економіку (макрмасштаб)» [2], що дозволило діагностувати рівень інноваційної активності підприємств. Також питання оцінки інноваційного потенціалу представлені в публікації І. Гончаренко, М. Дубініна та інших в громадах, які пропонують використовувати «індекс економічних інновацій» в якості «основних показників регіонального розвитку» [1]. Значення регіональних інноваційних систем підкреслено авторами J. Stejskal, H. Kuvíková, V. Meričková, які доводять, що «регіони є найбільш придатною територією (простором) для інновацій» [3]. Н. Кубіній представляє «історичний ракурс на застосування інновацій у стратегічному управлінні» [7] та формуванні конкурентних переваг й доводить, що в сучасних умовах «основним кредо інтенціональної економіки є формування нового знання та його трансформація в інновації» [6]. В процесі реалізації політики, спрямованої на лідерство в конкурентній боротьбі, «на перші позиції виходить не просто персонал, ... а хист, інноваційність, здатність до організації» [8]. При всій широті аспектів інноваційної діяльності як фактору конкурентних переваг залишається поза увагою склад інноваційного потенціалу, висвітлення сутності компонентів, що формують систему інноваційного потенціалу розвитку регіональної економіки.

Метою дослідження визначено обґрунтування складових інноваційного потенціалу та їх взаємодії як умов випереджального розвитку регіональної економіки. Для досягнення мети вирішені завдання: запропоноване наукове розуміння категорії "інноваційний потенціал в широкому та вузькому значеннях; виявлені складові інноваційного потенціалу та визначені їх функції.

Виклад основного матеріалу. Системний підхід до формування потенціалу передбачає його дослідження як складного явища, що містить широке коло компонентів, які взаємодіють між собою та отримують ресурси ззовні й мають вихід в навколишнє середовище. Інноваційний потенціал в даному дослідженні розглянуто в широкому та вузькому значеннях. Інноваційний потенціал в широкому значенні (ІПШЗ) – це здатність та можливість економічної системи загалом продукувати інновації та їх імплементувати з метою формування радикальних конкурентних переваг.

ІПШЗ – це система, яка складається з різноманітного спектру елементів, взаємодія яких визначає її ефективність, а вона, в свою чергу, визначає економічний та ринковий результат системи більш високого порядку. Структурними елементами ІПШЗ виділені наступні (рис.1):

Науковий потенціал передбачає наявність організацій, підприємств, що займаються або планують та мають можливості займатися інноваційною діяльністю. Особливо результативним є сектор підприємств, сектор реальної економіки, здійснення наукових досліджень в межах якого базується на запитах реального життя.

Підприємницький потенціал стосується головним чином людського потенціалу, який має бажання реалізувати себе в венчурному, високо ризикованому, новаторському бізнесі. В даному контексті під підприємницьким потенціалом розуміємо здатність підприємців бути ефективними в сфері управління інноваційними проектами, вміння доводити їх до успішного фінального завершення.

Інноваційний потенціал в вузькому значенні – це лише частина, один компонент інноваційного потенціалу в широкому сенсі, визначає можливості системи працювати в інноваційному режимі та ресурси, що мають інноваційний характер. Під останніми рекомендується розуміти «сукупність всіх видів інформаційних ресурсів, включаючи технологічну документацію, патенти, ліцензії, бізнес-плани...»[5].

Рис.1. Складові інноваційного потенціалу розвитку регіону та їх функціонал*

*Джерело: авторська розробка Тізеша П.П.

Наведене визначення інноваційного потенціалу у вузькому значенні характеризується двома складовими: 1)можливості; 2)інноваційний режим – сукупність норм та правил функціонування економічної системи. Іншими словами, інноваційний потенціал у вузькому сенсі – це норми, правила, устрій системи, які сприяють, надають можливості та ресурси економічній системі формувати нові ідеї та перетворювати їх в інновації.

Інтелектуальний потенціал як елемент інноваційного – це вельми складне явище. Це підтверджує К. Ліповська, яка вважає, що «інтелектуальний потенціал – це категорія, яка фіксує соціально значущий культурно-історичний сенс соціальної системи»[10]. Унікальність та одночасно складність інтелектуального потенціалу викликали велику кількість підходів до його опису. Л. Нождак стверджує, що «під інтелектуальним потенціалом прийнято розуміти спроможність...творити, нагромаджувати та використовувати знання, проекти, ідеї, тобто різну семантичну інформацію як інтелектуальну власність» [11].

Управлінський потенціал як складова інноваційного потенціалу в широкому сенсі забезпечує ефективне функціонування останнього та його системних складових. Вважається, що «управління інноваційним розвитком регіону – це необхідність застосування певного набору управлінських навичок та компетенцій з методом розробки та реалізації відповідної стратегії, яка повинна забезпечити формування активних структур-атракторів, що притягують сприятливі для регіону траєкторії розвитку» [4].

Маркетинговий потенціал як складова інноваційного полягає в можливостях регіону та підприємств просувати продукцію, що є новою для споживачів, на ринок й забезпечити відповідний рівень її реалізації.

Розглядаючи складові інноваційного потенціалу, доцільно зазначити, що вони взаємопов'язані, взаємодіють та взаємодоповнюють один одного. Крім цього, існує певна логічна послідовність, яка дозволяє підвищити ефективність потенціалу інноваційного розвитку в широкому сенсі.

Це дозволяє сформуванню так зване «коло інноваційного потенціалу». Вказане коло ілюструє ланцюг впливу: освітній та науковий потенціал у взаємодії формують інтелектуальний. Фактично вони є невід'ємною частиною інтелектуального потенціалу країни або регіону. Тільки при наявності інтелектуального потенціалу можливо організувати в регіоні інноваційне підприємництво, яке буде здатним діагностувати та стратегічно аналізувати наукові ідеї. Підприємницький потенціал забезпечує відповідну роботу інноваційного потенціалу, тобто розширення підприємств та організацій, що

виробляють або мають наміри виробляти інноваційну продукцію. Інноваційний потенціал виступає предтечею маркетингового потенціалу. Завданням маркетингової складової інноваційного потенціалу в широкому сенсі виступає створення в регіоні або країні попиту на новий для споживачів продукт, що виробляється інноваційним бізнесом. Управлінська компонента формує систему підтримки інноваційного потенціалу, створює науково-інноваційні кластери, в яких підтримується трансфер новацій в інновації. В попередніх дослідженнях нами було запропоновано шляхи активізації інноваційного потенціалу, серед яких: «а) всебічно підтримувати діяльність університетів, знижувати загрози скорочення абітурієнтів. Ввести важелі управління студентською міграцією; б) фінансово, організаційно та іміджево підтримувати науково-технічний потенціал; в) створити регіональну інноваційну систему, метою якої є стимулювання креативної діяльності» [9]. Вказані пропозиції прискорять оборотність «кола інноваційного потенціалу».

Висновки. Інноваційний потенціал розвитку регіональної економіки доцільно розглядати в широкому та вузькому значеннях. Інноваційний потенціал в широкому сенсі включає субпотенціали: науковий, освітній, підприємницький, інноваційний у вузькому сенсі, інтелектуальний, управлінський, маркетинговий. Вказані складові інноваційного потенціалу в широкому значенні взаємодіють між собою і ця взаємодія здійснюється у формі «кола потенціалу», що забезпечує якісний та ефективний розвиток регіону.

Практичне значення результатів дослідження полягає в тому, що рішення регіональної влади стосовно активізації інноваційної діяльності в регіоні будуть теоретично обґрунтовані та орієнтовані на посилення інноваційного потенціалу загалом.

В подальших дослідженнях заплановано сформулювати алгоритм формування інноваційного потенціалу як конкурентної переваги регіональної економіки.

Список використаних джерел:

1. Honcharenko, I., Dubinina, M., Kubiniy, N., & Honcharenko, O. (2021). EVALUATION OF THE REGIONAL PUBLIC AUTHORITIES ACTIVITIES. *Management Theory and Studies for Rural Business and Infrastructure Development*, 43(1), 90–99. Retrieved from: <https://ejournals.vdu.lt/index.php/mtsrbid/article/view/2026> (WOS)
2. Izabela Krawczyk-Sokolowska & Agata Piersceniak & Wiesława Caputa, (2021). The innovation potential of the enterprise in the context of the economy and the business model. *Review of Managerial Science, Springer*, vol. 15(1), p.103-124.

3. Stejskal, J., Kuvíková, H., Meričková, B.M. (2018). Regional Innovation Systems Analysis and Evaluation: The Case of the Czech Republic. In: Stejskal, J., Hajek, P., Hudec, O. (eds) *Knowledge Spillovers in Regional Innovation Systems. Advances in Spatial Science*. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-319-67029-4_3
4. Ангелова, М. С. Наукова логіка і концепція формування регіональної інноваційної системи. *Комунальне господарство міст. Сер.: Економічні науки*. 2012. Вип. 102. С. 36-146.
5. Козловський С. В., Козловський В. О., Козловський А. В. Управлінський потенціал як провідна складова стратегічного економічного потенціалу мікроекономічної системи (підприємства). *Економіка та держава*. 2017. № 1. С. 4–9.
6. Кубиний Н. Интенциональная экономика и ее кредо. *Актуальні питання економіки, обліку, фінансів та управління персоналом. Збірник тез міжнародної науково-практичної конференції (17-18 квітня 2019 р.)*. Ужгород: Вид-во УжНУ «Говерла». 2019. С. 273-275.
7. Кубиний Н. Ю. , Пулянович О.В., Косовилка Т.И. Институализация инновационных стратегий: ретроспективный бекграунд. *Науковий вісник Ужгородського університету. Сер. Економіка*. 2017. Вип. 2. С. 83-86.
8. Кубиний, Н. Ю. (2021). Философский бекграунд вероятности как категории интенциональной нано-экономики. *Науковий вісник Ужгородського університету. Сер. Економіка*. 2021. № 1 (57). С. 8-53.
9. Кубиний Н.Ю., Чекан І.В., Тізеш П.П. Сильні сторони регіону як складова стратегії розвитку Закарпатської області. *Науковий вісник Ужгородського університету. Сер. Економіка*. 2021. Вип.2 (58). С. 20-25.
10. Ліповська К. «Інтелектуальний потенціал» у контексті управління суспільним розвитком: поняття та сутність. *Державне управління та місцеве самоврядування*. 2017. Вип. 4(35). С.21-27.
11. Нождак Л.С. Демографічні та соціально-економічні чинники формування і використання інтелектуального потенціалу за ринкових перетворень: автореф. дис. на здобуття наук.ступ. к-та ек.наук: 08.09.01. НАН Ук- раїни. Ін-т регіон. дослідж. Л., 2003. 20 с.

References:

1. Honcharenko, I., Dubinina, M. , Kubiniy, N. , & Honcharenko, O. (2021). Evaluation of the regional public authorities activities. *Management Theory and Studies for Rural Business and Infrastructure Development*, 43(1), 90–99.
2. Izabela Krawczyk-Sokolowska & Agata Pierscieniak & Wiesława Caputa, (2021). The innovation potential of the enterprise in the context of the economy and the business model. *Review of Managerial Science*, Springer, vol. 15(1), 103-124.
3. Stejskal, J., Kuvíková, H., Meričková, B.M. (2018). Regional Innovation Systems Analysis and Evaluation: The Case of the Czech Republic. *Knowledge Spillovers in Regional Innovation Systems. Advances in Spatial Science*. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-319-67029-4_3
4. Anhelova, M. S. (2012). Naukova lohika i kontseptsiia formuvannia rehionalnoi innovatsiinoi systemy.[Scientific logic and concept of formation of regional innovation system]. *Komunalne gospodarstvo mist. Seriya: Ekonomichni nauky. [Municipal utilities. Series: Economic Sciences]*. # 102. 36-146. [in Ukrainian].
5. Kozlovskiy S. V., Kozlovskiy V. O., Kozlovskiy A. V. (2017). Upravlinskyi potentsial yak providna skladova stratehichnoho ekonomichnoho potentsialu mikroekonomichnoi systemy (pidpriemstva) [Management potential as a leading component of the strategic economic

- potential of the microeconomic system (enterprise)]. *Ekonomika ta derzhava [Economy and state]*. № 1. 4–9. [in Ukrainian].
6. Kubiniy N. (2019). Intenczial`naya e`konomika i ee kredo [Intentional economy and its credo]. *Aktual`ni` pitannya ekonomiki, obli`ku, fi`nansi`v ta upravli`nnya personalom. [Actual problems of economics, accounting, finance and personnel management]*. Zbi`rnik tez mi`zhnarodnoyi naukovo-praktichnoyi konferenczi`yi (17-18 kvi`tnya 2019 r.).Uzhgorod. 273-275. [in Russian].
7. Kubyniy N. Yu. , Pulianovych O.V., Kosovylka T.Y. (2017). Ynstytualyzatsiya ynnovatsyonnykh stratehii: retrospektyvnyi bekhraund. [Institutionalization of innovative strategies: retrospective background] *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu. Ser. Ekonomika. [Scientific list of Uzhgorod University. Economics]*,# 2. 83-86. [in Russian].
8. Kubiniy, N. (2021). Filosofskiy begrund veroyatnosti kak kategorii intencionalnoy nano-ekonomiki [Philosophical Background of Probability as a Category of Intensive Nano-Economics]. *Naukovyi visnyk uzhorodskogo universiteta. Ekonomika [Scientific list of Uzhgorod University. Economics]*, 1 (57), 48-53. [in Russian].
9. Kubiniy N.Iu., Chekan I.V., Tizesh P.P. (2021). Sylni storony rehionu yak skladova stratehii rozvytku Zakarpatskoi oblasti [Strengths of the region as a component of the development strategy of Zakarpattia region]. *Naukovmyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu. Ser. Ekonomika. [Scientific Bulletin of Uzhgorod University. Ser. Economy]* #.2 (58). 20-25. [in Ukrainian].
10. Lipovska K. (2017). «Intelektualnyi potencial» u konteksti upravlinnia sypilnum rozvytkom: ponjattya ta sytnist [Intellectual potential in the context of social development management: concept and essence] *Depzhavne ynpavninnia ma nictseve canovpiadyvannia [The state government has local self-government]*. #4(35). 21-27. [in Ukrainian].
11. Nozhdak L.S.(2003). Avtoref. dys. ...: Demografichni ta sotsialno ekonomichni chynnyky formuvannia i vykorystannia intelektualnoho potentsialu za rynkovykh peretvoren. [Author's ref. dis. ...: Demographic and socio-economic factors of formation and use of intellectual potential in market transformations]. NAS of Ukraine. L., 2003. 20. [in Ukrainian].